

GIAO DỊCH KỶ HẠN CHO CÁC NÔNG SẢN VIỆT NAM

TS. ĐOÀN TRANH

Đại học Duy Tân

1. Đặt vấn đề

Hiện nay việc bán nông sản của nông dân Việt Nam diễn ra theo điệp khúc “được mùa thì rớt giá, mất mùa thì được giá”. Điều đó xuất phát từ lỗi làm ăn nhỏ lẻ của nông dân Việt Nam và các doanh nghiệp kinh doanh và chế biến nông sản của Việt Nam cũng chưa xem việc hợp tác với nông dân sẽ đem lại những lợi ích cho doanh nghiệp và cho nền kinh tế. Nông dân các nước thường hợp tác với các sàn giao dịch nông sản và bán nông sản theo các hợp đồng kỳ hạn và hợp đồng tương lai và doanh nghiệp kinh doanh hay chế biến nông sản sẽ mua nông sản qua sàn này.

Việc tổ chức sàn giao dịch kỳ hạn hay tương lai nông sản không phải là khó nhưng đòi hỏi phải có sự tham gia của nông dân và doanh nghiệp. Nếu một nông dân quan tâm đến giá bán cà phê khi được thu hoạch vào sang năm, còn nhà máy chế biến cà phê thì quan tâm đến giá cà phê phải trả. Các rủi ro mà hai bên sẽ gặp phải có thể được giảm thiểu nếu họ dàn xếp giá cả ngay từ đầu năm. Lúc đó, nhà máy chế biến cà phê sẽ gặp nông dân và ký kết một hợp đồng mua bán cà phê với giá đã định trước vào thời điểm thu hoạch. Cả hai bên đều có lợi ích từ giao dịch này đối với các rủi ro về cung ứng và giá cả. Người nông dân tập trung vào chăm sóc cây cà phê mà không phải quan tâm đến giá lên xuống của nó; còn nhà máy chế biến chỉ tập trung vào hoạt động mà không lo thiếu nguồn nguyên liệu. Như vậy, *phòng ngừa rủi ro nguồn cung và giá cả dựa vào hợp đồng kỳ hạn* như trên được xem là mẫu mực cho hoạt động của thị trường kỳ hạn; và thông qua hoạt động này đem lại lợi ích cho nhà nông, doanh nghiệp và làm giảm được các rủi ro của cả nền kinh tế.

2. Sàn giao dịch lý hạn và tương lai

Kiểu giao dịch hợp đồng kỳ hạn và tương lai ban đầu như trên chỉ do hai bên trực tiếp thực hiện giao dịch. Chẳng bao lâu sau, một tổ chức trung gian hình thành thực hiện các giao dịch hợp đồng này đó là các sàn giao dịch hàng hóa kỳ hạn và tương lai, mà điển hình đầu tiên là sàn giao dịch Chicago và hiện nay sàn này vẫn là sàn giao dịch hàng hóa theo thể thức hợp đồng kỳ hạn và hợp đồng tương lai nhiều nhất trên thế giới. Các *nhà giao dịch hợp đồng kỳ hạn và tương lai* đã giúp thiết lập một thị trường cho các hợp đồng này. Lúc đó, nông dân có thể bán các hợp đồng kỳ hạn về nông sản tại trung tâm giao dịch này, và các nhà máy có thể mua các hợp đồng này ở đó. Điều này đã cải thiện hiệu quả và hạ thấp chi phí trong hoạt động phòng ngừa rủi ro cho các đối tác tham gia.

3. Hợp đồng tương lai và hợp đồng kỳ hạn

Hiện nay, các doanh nghiệp và các nhà cung cấp nông sản, kim loại, ngay cả ngoại tệ sử dụng các các hợp đồng kỳ hạn và hợp đồng tương lai như là cách để quản lý rủi ro trong hoạt động. Chúng ta cần phân biệt một số đặc điểm của hợp đồng kỳ hạn và hợp đồng tương lai như sau:

Hợp đồng tương lai là những hợp đồng được chuẩn hóa (về loại tài sản cơ sở mua bán, số lượng các đơn vị tài sản cơ sở mua bán, thể thức thanh toán, kỳ hạn,...). **Hợp đồng kỳ hạn** không được chuẩn hóa, các chi tiết là do hai bên đàm phán và thỏa thuận cụ thể. Một số điểm khác biệt cơ bản giữa hợp đồng kỳ hạn và hợp đồng tương lai có thể liệt kê như sau:

- Hợp đồng tương lai được *tính hàng ngày theo giá thị trường* (marked to market). Hợp đồng kỳ hạn được thanh toán vào ngày đáo hạn.
- Hợp đồng tương lai được thỏa thuận và mua bán thông qua người môi giới. Hợp đồng kỳ hạn được thỏa thuận trực tiếp giữa hai bên của hợp đồng. Nên trừ khi các đối tác có tài chính mạnh, còn không sẽ gặp nguy hiểm khi một trong hai bên vi phạm hợp đồng kỳ hạn nếu giá của tài sản cơ sở biến động lớn sau khi hợp đồng kỳ hạn được ký kết.
- Hợp đồng tương lai được mua bán trên các sàn giao dịch tập trung. Hợp đồng kỳ hạn thực hiện thông qua thị trường phi tập trung.

Hợp đồng kỳ hạn và hợp đồng tương lai xuất phát đầu tiên trong mua bán lúa mì khi có thỏa thuận mua bán kỳ hạn giữa người trồng lúa mì và nhà máy xay xát, làm cho giá cả không thay đổi và giảm những rủi ro mà hai bên có thể gặp phải. Hợp đồng hàng hóa vẫn còn quan trọng, nhưng ngày nay có nhiều giao dịch kỳ hạn và tương lai đối với tỷ giá hối đoái, và lãi suất ngày càng phát triển.